

PERTARŲ DAŽNUMAS IR ĮVAIROVĖ SAKYGINĖJE LIETUVIŲ KALBOJE

S a n t r a u k a

Straipsnyje pristatomo tyrimo tikslas – atskleisti pertarų vartojimo ypatybes sakytinėje lietuvių kalboje. Tyrimui pasitelktas 2006–2009 m. vartoseną apimantis *Sakytinės lietuvių kalbos tekstynas* (<http://donelaitis.vdu.lt/sakytines-kalbos-tekstynas/>). Tekstyną sudaro apie 80 valandų, daugiausia dialoginės ir spontaniškos, neformalaus stiliaus, bet taip pat ir parengtos, formalesnės įvairių kalbėtojų išrašytos kalbos, iš viso apie 225 000 žodžių.

Pertarų dažnumas ir įvairovė analizuojami atsižvelgiant į sakytinės kalbos atmainas, skiriamas pagal viešumą / privatumą. Nustatyta, kad spontaninėje šnekamojoje kalboje pertarai sudaro 2,3 proc. žodžių, o viešojoje kalboje pertarai yra vartojami gerokai rečiau ir apima 0,6 proc. visų pavartotų žodžių. Spontaninėje šnekamojoje kalboje pertarų įvairovė labai didelė, jie vartojami dažnai ir turi polinkį būti perimami iš pašnekovų. Čia jie dažniausiai neatlieka jokios funkcijos ir vartojami ne užpildant pauzes, bet iš įpratimo. Pertarų tyrimas viešojoje kalboje atskleidė dviejų atmainų skirtumus: nustatyta, kad akademinė komunikacija ir komunikacija žiniasklaidoje skiriasi ne tik pertarų dažnumu ir jų įvairove, bet ir vartosenos ypatumais. Viešojoje žiniasklaidos kalboje pertarai vartojami užpildant pauzes, pradedant naują temą ar pašnekesį su nauju laidos klausytoju. Akademikų kalboje pertarais dažniausiai virs-ta patvirtinimą žymintys prievėsmai (*iš tikrųjų, žinoma, be abejo*).

ESMINIAI ŽODŽIAI: pertaras, tekstynas, sakytinė kalba, šnekamoji kalba, spontaninė kalba, viešoji kalba.

LAURA KAMANDULYTĖ-MERFELDIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

K. Donelaičio g. 52–205

LT-44244 Kaunas

l.kamandulyte-merfeldiene@hmf.vdu.lt